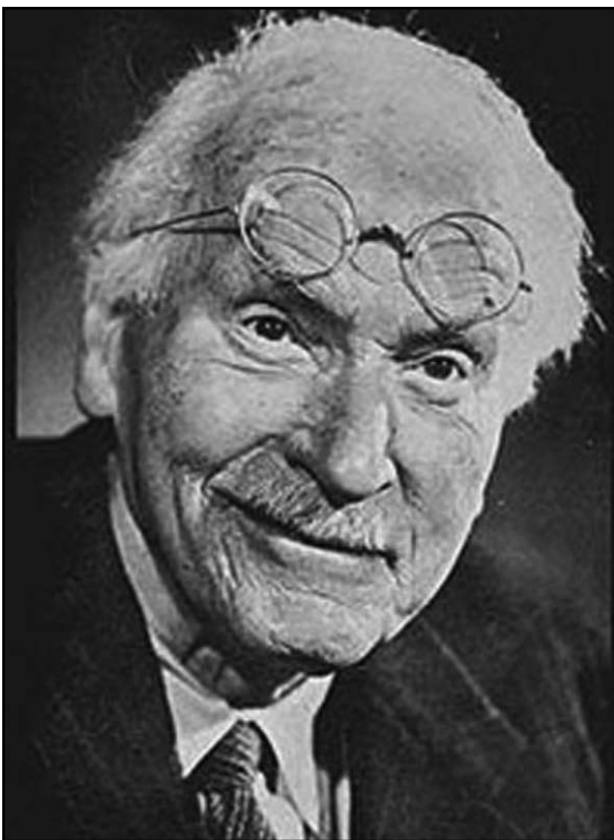

זרקור על קרל גוסטב יונג

מבוא: תקציר הביוגרפיה והרעיונות של יונג

רות נצר

של הפסיכיאטריה, אשר אני אראה אותה מרחוק...” פרויד אכן ראה ביונג את יורשו. כאשר יצא העיתון הראשון של הפסיכואנליזה, יונג נהיה לעורך שלו (1909). באותה שנה

התפטר יונג מעבודתו בבית החולים שבו התמחה, ועבר לביתו החדש ב-Kusnacht, שבו חי עד סוף ימיו. יונג כתב ופרסם מאמרים ברוח הפסיכואנליזה, ונסע לארצות הברית עם פרויד, להרצות באוניברסיטת Clark, שם שניהם קיבלו תואר דוקטור לשם כבוד. בקונגרס הבינלאומי השני לפסיכואנליזה, שהתקיים בנירנברג ב-1910, מונה יונג לנשיא הקונגרס, תפקיד שממנו התפטר ב-1914. ואמנם, מתחילים חילוקי דעות בינו לבין פרויד, בעיקר סביב המושג של אנרגיה נפשית, הליבידו, אשר בשביל פרויד היא מינית במקורה, ובשביל יונג היא

קרל גוסטב יונג (1875-1961) היה פסיכולוג, ומגדולי הוגי הדעות של המאה ה-20. חייו הוקדשו להתנסות פנימית ולהבנת תופעות חיצוניות שהיוו עבורו שלמות נפשית אחת. הוא המייסד של הפסיכולוגיה האנליטית, להבדילה מהפסיכואנליזה של פרויד.

יונג נולד ב-26 ביולי 1875, בקסוויל (Kesswil) אשר בשווייץ, לאב כומר פרוטסטנטי ולאם ממשפחה מבוססת בבאזל. משפחתו עברה לבאזל, שם למד יונג בתיכון ובאוניברסיטה לימודי רפואה. בלימודיו השתתף בקבוצה שהתעניינה בדת דודתו בת ה-15 שהייתה מדיום, ועל כך הוא אף כתב את עבודת הדוקטורט שלו. בסיום לימודיו בשנת 1900, השנה שבה הוציא פרויד את ספרו הנודע “פירוש חלומות”, החליט להיות פסיכיאטר והתחיל את ההתמחות שלו בבית החולים Burghölzli בציריך, אצל יוג'ן בלוילר (Eugen Bleuler).

אחרי שנתיים של התמחות, יונג החל להתנסות במבחן שפיתח, מבחן האסוציאציות של מילים (1902-1906). זהו מבחן שבו פציינטים נדרשים לומר את המילה הראשונה העולה על דעתם בתגובה לגירוי של מילה אחרת (מבחן שהיה לבסיס להרבה ניסויים בפסיכולוגיה ואף למה שקרוי “מכונת אמת”). בעזרת מבחן זה גילה יונג את הקומפלקסים האישיים, דבר שקירב אותו לרעיונות של פרויד בעיקר בעניין הלא-מודע. שאלתו הבערת היא מה מתרחש בראשם של חולי הנפש, שאלה שאף אחד מעמיתיו בעת ההיא לא התעניין בה. הוא גילה את המשמעות הסמלית של תוכני הנפש שלהם.

פגישתו של יונג עם זיגמונד פרויד, מייסד הפסיכואנליזה, נעשית למאורע המשפיע ביותר על יונג בשנותיו הראשונות כפסיכיאטר. הוא נהיה לחבר הראשון בתנועה הפסיכואנליטית שאינו יהודי, דבר שבו חפץ פרויד מאוד, על מנת להפוך את התנועה לבינלאומית. ב-1907 ביקר יונג את פרויד בווינה. הם מגיעים להבנה מיידית, בעיקר סביב התפקיד המרכזי של הלא-מודע בהתנהגות האנושית, והטרנספרנס בטיפול הפסיכולוגי. מתחילה ידידות קרובה בין השניים, שהתבטאה בחליפת מכתבים אינטנסיבית עד הניתוק ביניהם ב-1913. פרויד כתב ליונג ב-1909: “אם אני משה, הרי אתה יהושע, אשר יובילנו לארץ המובטחת

תודות לד"ר יוכי בן נון ז"ל על היוזמה וההוצאה לפועל של החוברת. הביאו לדפוס: ד"ר אורי ירון ורות נצר.

כללית ולה יותר ממקור אחד. יונג מדגיש את התשתית הרוחנית של הנפש לעומת הדגשת תשתית האיד אצל פרויד. הקרע הסופי מפרויד ב-1913, שלא יכול לשאת דעות שונות משלו, מותיר את יונג במצב מעורער מאוד, הוא עובר משבר נפשי וחושש לשפיותו.

Your vision will become clear,
only when you look
into your heart.

Who looks outside, dreams.
Who looks inside, awakens.

Carl Jung

הכיר תרבויות ראשוניות. ב-1924 ביקר את האינדיאנים בארצות הברית ואת ה-Pueblo בניו מקסיקו. ב-1925 נסע לספארי לקניה והעביר כמה שבועות בקרב שבט בארץ זו. בשנים אלו קנה שטח, שנקרא Bollingen, על גדת אגם ציריך. במשך כמה שנים הוא בנה לו במו ידיו מעין טירה קטנה, שאליה יכול לפרוש מדי פעם למטרה של התבוננות פנימית, חשיבה וכתובה.

ב-1934 ייסד יונג את החברה הבינלאומית לפסיכותרפיה, שמושבה בברלין, והיה לנשיאה הראשון. על אף עליית הנאצים הוא לא התפטר. הוא הוקסם ממראה הכוחות הגרמניים המיתולוגיים, הארכאיים, שמתבטאים בעליית הנאציזם ובפולחן אישיותו של אדולף היטלר. רק בשלב מאוחר יותר, ב-1938, הבין את מלוא הסכנה שבמנהיג כמו היטלר, כתב בגנותם של עריצים, והרבה לחקור את נושא הרוע. אף על פי כן אין הוא מתנצל רשמית, מה שהביא להאשמות אנטישמיות נגדו. כל זאת חרף העובדה שרבים מתלמידיו היו יהודים, שהבולט בהם הוא אריך נוימן שחי באותו זמן בתל-אביב וכתב לו מכתבי ביקורת ואזהרות על מה שעומד לקרות באירופה. ב-1948 מוקם המכון היונגיאני הראשון בציריך שמכשיר אנליטיקאים בגישה של הפסיכולוגיה האנליטית של יונג. עד מהרה קמים עוד מכונים ברחבי העולם. בארץ קיימות שלוש קבוצות יונגיאניות ושלושה בתי ספר לפסיכותרפיה יונגיאנית.

יונג המשיך לתת סמינרים ולכתוב מאמרים שמבססים את תורתו. הוא קיים פגישות שנתיות של חוג ארנוס באסקונה בצפון איטליה. לחוג זה הגיעו מרצים הוגי דעות מכל העולם וגם מישראל, שהרצאותיהם פורסמו כמאמרים חשובים, ובהם גרשם שלום, מרטין בובר ואריך נוימן. יונג הושפע ממקורות רבים כמו המיתולוגיה, הגנוסטיקה, האלכימיה, מדע הדתות, הפילוסופיה של המזרח הרחוק והקבלה. חוקרי התרבות הגדולים של תקופתו - מירצה אליאדה, רודולף אוטו, קרל קרני וג'וזף קמפבל - חברו לרעיונותיו והיה ביניהם שיתוף פעולה פורה.

תורתו של יונג השפיעה מאוד, למשל על חקר האנתרופולוגיה, האתנולוגיה, מדע הדתות, המיתולוגיה, האגדה, הפולקלור, המיסטיקה, האמנות, הספרות והקולנוע, וכן על היווצרות תנועת העידן החדש. גם פסיכואנליטיקנים הושפעו ממנו, למשל וילפרד ביון, דונלד ויניקוט, מריון מילנר, מייקל אייגן. אפשר לראות דמיון בין תפיסתו את העצמי לבין זו של הפסיכולוגיה האקסיסטנציאלית וכן לבין תפיסת העצמי הקוסמי של קוהוט. קיימת זיקת דמיון בין תפיסת הנפש שלו לבין תפיסות הנפש בחסידות, ובמיוחד תורתו של הרב קוק.

הייתה לו אפוא השפעה עצומה על התרבות של המאה העשרים. הוא הרחיב את הכרתנו את מרחבי הנפש ופוטנציאל החוויה האנושית מעבר למקובל, קיבל דרכי חשיבה וחוויות פאגאניות, שמאניות, נומינזיות, פרא-פסיכולוגיות וסינכרוניות ותמך בהסתייעות טיפולית מושכלת ביוגה, כירולוגיה (קריאת כף היד), אסטרולוגיה וקלפי טארוט. עמדתו החיובית והנלהבת כלפי היסוד הנשי בנפש קידמה את התיאוריה הפמיניסטית. תלמידותיו

יונג מתחיל מסע ריפוי עצמי לתוך הלא-מודע של עצמו, בעזרת חלומות, הזיות, חזיונות ו-Active Imagination, בנייה בחול וציור, בעזרת הדימויים שעולים מהלא-מודע שהוא מתייחס אליהם באופן פרשני-סימבולי. הוא כתב: "הידע שהעסיק אותי ואשר חיפשתי לא היה בנמצא במדע של אותם ימים. היה עלי לעבור בעצמי את ההתנסות המקורית ויותר מכך לנסות לזרוע את התוצאות באדמת המציאות" ("זכרונות חלומות מחשבות"). כתוצאה מכך, בהמשך הניח את היסוד לתרפיה שמסתייעת בדמיון ויצירה: טיפול בארגז חול, תרפיה באמנות, דמיון אקטיבי וציור מנדלות. יונג המשיך מעבר לפסיכואנליזה, הוא המשיך מעבר ללא-מודע האישי, לשכבת נפש קדומה, כלל אנושית, שלה קרא "הלא-מודע הקולקטיבי". הוא הכיר גם בלא-מודע הייחודי לכל עם. יונג פרץ אל מעבר למיתוס האדיפלי ונתן מקום למיתוסים רבים, מכל העמים, שמיצגים מבנים ארכיטיפיים שמעצבים את התפיסה, החשיבה והרגש של המין האנושי, ושמוליכים, מעבר להתפתחות של הילדות, לתהליך האינדיבידואליזציה שהוא תהליך התפתחות היחיד לקראת הגשמת ייחודו ומימוש של העצמי, שנמשך כל החיים (ראו בהמשך רעיונות מרכזיים של הגישה היונגיאנית). הוא הדגיש את החשיבות והייחוד של החצי השני של החיים בתהליכי האינדיבידואליזציה. כמו כן, הוא הדגיש את חשיבות הרגש הדתי והיצירתיות וראה את מקורם בעצמי, בניגוד לגישתו של פרויד שראה בהם תוצרי סובלימציה.

יונג היה נשוי לאמה יונג, שאף היא התפתחה להיות אנליטיקאית יונגיאנית שכתבה ספרים, והיו להם חמישה ילדים, בן וארבע בנות. יונג העיד על כך שהמשפחה הייתה חשובה בעבורו, ובייחוד בעת התעמקותו בפנטזיות בעת המשבר.

בשנות ה-20 של המאה הקודמת ערך יונג מסעות בעולם,

פיתחו את הפמיניזם לאור תורתו. שיטת עבודתו הטיפולית הייתה מלכתחילה מבוססת על ישיבה פנים אל פנים ותפיסה אינטרוסובייקטיבית של היחסים. כתיבתו של יונג יצאה לאור ב-20 כרכים בשם: Collected Works of C. G. Jung. בגיל 86, ב-6 ביוני 1961, מת בביתו ב-Kusnacht, ציריך.

Every human life contains
a potential, if that potential is
not fulfilled,
then that life was wasted

Carl Jung

מושגי יסוד בתורתו של יונג:

אינטרוברסיה - טיפוס אופי מופנם, המאופיין בהתייחסות לחיים דרך תכנים נפשיים סובייקטיביים.

אקסטרוברסיה - טיפוס אופי מוחצן, המאופיין במיקוד ההתעניינות בעולם החיצוני.

חשיבה, רגש, תחושה ואינטואיציה - ארבעת תפקודי הנפש.

אנימה - היסוד הנשי בנפש הגבר.

אנימוס - היסוד הגברי בנפש האישה.

אנדרוגיניות (או הרמפרודיטיות) - שילוב בין הגברי והנשי בנפש.

ארכיטיפ - הארכיטיפים הם אבני היסוד של הלא-מודע הקולקטיבי. הם מהווים תבניות יסוד של תפיסה, דימוי, רגש וחשיבה, והם משותפים לאנושות כולה בכל הדורות. הארכיטיפים נעוצים באינסטינקט הגופני והם מתגלים בסמלים, שהם השפה שבה הלא-מודע מתודע אל התודעה.

פיצוי - קומפנסציה - העצמי פועל כדי לתקן את העמדה החד צדדית של התודעה ושולח מהלא-מודע את הידע הנחוץ כדי ליצור פיצוי-קיצוז משלים לתודעה. העצמי, באמצעות הלא-מודע ושפת החלום, פועל כתפקוד קומפנסטורי.

פרסונה - מסכה. מערך ההסתגלות לעולם החיצוני, שהוא המסכה המייצגת את האדם ומסתירה אותו כאחד,

ותפקידה לתווך בין האדם לסביבתו. הפרסונה מעוצבת מתפקידיו של האדם. האדם מוכר לסביבתו לפי הפרסונה שלו. הפרסונה מסתירה את הצל.

צל - החלק הנחות והבלתי מפותח של האישיות, וכולל בעיקר את התכונות הנחשבות שליליות. בגלל אי התאמתן לעמדות של התודעה, נוטה האני להכחיש את קיומן של איכויות הצל ולהדחיק אותן ללא-מודע, משם הן פועלות. תפקיד המודעות להעלות לתודעה את חלקי הצל, לשחרר את האנרגיות הטמונות בצל ולאפשר להן לעבור התמרה, בשירות ההתפתחות. הצל כולל גם את חלקי האני החיוביים שלא קיבלו רשות להתממש בגלל התייחסות שוללת של התודעה.

קומפלקס - תסביך. הקומפלקס הוא מערך מורכב של רגשות, מחשבות ותפיסות שממוקדות סביב תוכן ארכיטיפי אחד. הוא בנוי מגרעין ארכיטיפי שסביבו מתקבצים תכנים חווייתיים שמקורם בהתנסות האישית של היחיד. למשל, "קומפלקס אמ", או "תסביך אמ", מורכב מהמפגש שבין האם הארכיטיפית לבין מכלול ההתנסויות עם האם האישית. כל קומפלקס, כמו כל ארכיטיפ, יכול להתבטא באיכויות חיוביות ושליליות.

העצמי - העצמי הוא מבנה ותהליך מתהווה כאחד, הוא גם ההיקף וגם המרכז המאחד של הנפש. הוא המקור והיעד של תהליך ההתפתחות. הוא הארכיטיפ של סדר, ארגון, ויסות עצמי, אינטגרציה, מרכז, איחוד ניגודים, משמעות ושלמות, תיקון וריפוי. הוא הארכיטיפ של דימוי האל בנפש והוא נקודת המפגש עם האלוהי-נצחי בנפש. העצמי קיים מראש ועם זאת מתהווה, ויעדו הוא תהליך האינדיבידואציה, כך שהעצמי בבחינת השגחה פרטית שולח את האדם לממש את גורלו העצמי.

אינדיבידואציה - תהליך ההתפתחות המוליך אדם לממש את מודעותו ואת ייחודו האיש, מהותו, שלמותו ואחדות ניגודיו, לקראת הגשמת מימוש העצמי. תהליך זה הולך ומתעצם במחצית השנייה של החיים.

תפקוד טרנסצנדנטי - התהליך של העלאת חומרים לא-מודעים לתודעה ולמודעות הסימבולית, שמתרחש בציר שמחבר את האגו לעצמי (ציר אגו-עצמי), שחרור הכוח האנרגטי שלהם, התמרתם לכוחות שפועלים בשירות השינוי, ההתפתחות והאינדיבידואציה.

סינכרוניטי - Synchronicity - הכרה באי-המקרויות של צירופי המקרים ובמשמעותם.

אמפליפיקציה - הרחבת הבנת החלום באמצעות אסוציאציות מהמיתוס, האגדה, הספרות, השירה והקולנוע.

מקורות

1. רשימת ספרים יונגיאניים בעברית באתר עמותת יונגיאנית ישראלית חדשה www.israjung.co.il/about-13.html

